

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Epistola Pat. Petri Fabri Societat. Iesu, de modo agendi cum Hæreticis. §.
3.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

Denique urgebis illum, ut vel unum hominem ex omni antiquitatis memoria producat, qui cum uno (verbi gratia Lutheri) in omnibus lenferit. Neminem proferre poterit, ne ex hæreticorum quidem albo, quorum quisque diversam, quam sibi ipse finxerit, religionem coluit. Age igitur amice, Estne æquum, ut repudiata totius orbis disciplina, doctrinam vel hæcenus inauditam, vel olim totius antiquitatis consensu explosam amplectaris, hæc sola ratione, quia tibi ita videatur. Ergo tot invictissimos martyres, tot viros doctissimos, tot Christi Confessores integerrimos, qui fidei suæ veritatem innumeris miraculis testatam reliquerunt, impios, infideles, idololatrias fuisse confirmabis, sempiternisque supplicij vivos, mortuosque condemnabis: & hoc solum, quia tu tibi videris melius sapere, & rectius intelligere Scripturas? Quasi vero Ecclesiam illam Christus, quam acerbissima morte sibi in Cruce despondit, in tam terribilibus erroribus totos 1600. annos jacere passus fuerit, donec post tot sæcula tui ingenij lumine mundus collustraretur.

Hæc, & id genus alia, cum quadam pia commiserationis animi significatione, modestè proposita, magnum habent momentum, ad animum hominis deducti, non prorsus obstinati commovendum; præsertim si magnitudo periculi, æternitas inquam suppliciorum, etiam arque euaminculetur, juxta illud Isaïæ 60. *Gens & regnum, quod non servierit tibi, peribit.*

His namque cogitationibus jactatus Hæreticus, si non omnino errorem deponet, nutabit tamen fortasse, & rei gravitatem, imminensque periculum serid cum animo suo considerabit, cogitans non minus ipsum cum pauculis suis Symmittis in errorem lapsum, quam orbem terrarum universum. Hæcenus ex Costero in præfatione Enchiridij.

Epistola Pat. Petri Fabri Societat. Jesu,
de modo agendi cum
Hæreticis.

§. 3.

Misisti ad me subinde literis efflagitaveras, ut certos tibi statuerem Canones & documenta, quibus divini verbi ministri uti possent ad extirpandos ex animis Hæreticorum errores, & inveteratos illorum morbos curandos, sine propriæ salutis jactura. Huic ergo petitioni nihil hucutque respondi, nunc, temporis causatus angustias, nunc inquietudinem, quæ me domi habebat, incusans: nec minus honesto titulo mercari modo silentium possem, infirmam hujus manus valetudinem pro me adducens. Verum illud potissimum me pergit, quod rationes quales tu desideras audire, mihi nullæ succurrunt: dicam tamen nonnullas, qualescunque citato scribentis calamo obveniant. Atque illud primo loco monendi sunt, qui salutem animarum sitientes, ad nostræ tempestatis Hæreticos commean, ut charitatis intimæ viscera erga illos gerant, sincerè atque ardentè illos ament, nullos foventes animo cogitationes, quæ illos contemptu dignos suadeant.

Accedit hæc secundus Canon, ut illos nobis conemur benivolos atque propitios reddere, ut rectè de nobis sentiant, & judicent intra se. Hoc autem consequi non fuerit difficile, si comiter illos alloquamur, nihil initio discrepantes, aut controver-

tes, sed de ijs rebus tantum constituatur sermo, quæ nobis cum illis conveniunt. Fugienda igitur imprimis controversia, ubi altera pars videatur ab eam deprimere: prius enim communicandum est in his, quæ uniunt, quam in ijs, quæ diversitatem sensuum ostendere videantur. At vero quia hæc Lutheranorum secta est filiorum subtrahionis in perditionem: ac prius in eis perijt bene agendorum sensus, quam credendorum fides, medicina ordo ægritudinis ordinem sequi debet. Procedendum igitur est cum illis, ab ijs quæ faciunt ad bene sentiendum, secundum affectus, ad ea quæ sunt & faciunt ad credendum. Erat enim sanè olim in Ecclesiæ nascentis primordijs contrarius ordo ad avertendum ab infidelitate homines. Hinc siquidem erudiendus primum erat intellectus, ac præceptis nostræ fidei imbuendus. Hæc enim fides ex auditu est, deinde ad rectè sentiendum de moribus, qui sunt secundum fidem acceptam, paulatim perdocebantur. At Lothranis si ad bonos mores redire suadeas faciliè ad sanam fidem, mentemque revocaveris. Si igitur in hominem incidas, cujus non solum doctrina impia sit, & perniciofa, sed vita etiam moribus corruptis perditæ; ut hic æger releveretur, necessarium est colloquijs hinc inde quaeritis sensum à moribus pravis deterreri: neque est antea ullum verbum de erroribus in fide faciendum.

Expertus ego ipse sum aliquando: cum enim vit quidam me rogasset, ut hominem, qui pertinaciter acquererat Lutheri erroribus eximerem, & laqueo, si possem, cum præsertim dogma illud de conjugio Sacerdotum mordicus teneret, ego illico hominis mores nosse pertentavi, protraxi itaque sermonem, atque ex familiari colloquio, vitam ejus deprehendi, victorum sordibus labefactam; assueverat enim meretricijs amoribus multis retro annis: illic igitur appuli animum, ut amores impudicos radicibus à corde evellerem, nihil interim de fide sana apud illum memoras. Factus voti compos nihil ultra necesse habui laborare. Sed ipse, qui curabatur Domini gratia, aperuit animi oculos, & errorum tenebras diffingere cœpit: quippe qui ex amorum pravitate & ortum haberet, & incrementum. Sed quia præterque omnes Lutheri Scholæ, in humanorum operum meritis excludendis miserè errant, oportebit primum opera, quæ illi contemnunt stabilire, deinde ad fidem promovendam gradus facere, ea semper apud illos loquendo, quæ mirabilem virtutum amorem, & desiderium in ipsorum animis excitent: quod ut fiat illustrius, manifesto exemplo ostendam.

Dicit tibi Hæreticorum aliquis, *Ecclesiam, neque ad persolvendum Horarias preces, nec ad audiendum Missæ sacrum, nec ad similia posse adigere, proposita Capitali pœna transgressoribus*: hujus tamentem animum permoveas oportet, ut orationi & Missæ libenter vacet; talem siquidem devotionem orationis, & Missæ temporibus staturis habendæ, qui primum excludit, veræ fidei ultimum fecit naufragium. Erit autem magnum operæ pretium animadvertere, quibusnam erroribus innitantur, præcipuè Lutheranorum capita & Hæresiarchæ. Hi nimirum in præcepta, sanctionesque Ecclesiæ, ac Sanctorum Patrum acerbè insultant: At hoc, quidnam est, nisi exiguas & penè exhaustas tu se navis cognoscere, ad bene obtemperandum, & ad laborem tolerandum, cum posse desperant, ut omnes Canones præceptaque Ecclesiæ ab ipsis purè obseventur.

Virtutum operata, quomodo hæreticis suadenda?

Missam, qui spernunt, ac Sanctorum Patrum acerbè insultant: At hoc, quidnam est, nisi exiguas & penè exhaustas tu se navis cognoscere, ad bene obtemperandum, & ad laborem tolerandum, cum posse desperant, ut omnes Canones præceptaque Ecclesiæ ab ipsis purè obseventur.

Sunt

Charitatis viscera erga hæreticos.

In hæreticis perijit prius

Sunt igitur prædicatione horratuque à pusillanimitate spiritus, qua submerguntur et gendi, reficiendi, animandi, & sancta spe implendi, ut sibi de se ipsis polliceantur (in Domini virtute seu digito) non solum quæ iubentur se præstaturos, verum multo majoribus rebus suscepturos. Ac sanè intrepidè dicere possum, si doctrinæ efficaciam, & ardore spiritus Lutheranus persuaderetur, ex obtemperandi voluntate omnia sua alieno arbitrio moderanda concedere; ac religionis cultum, quem semel exiit resumere; hoc inquam si peccaretur, Lutheranus & faceret eadem opera, Hæreticus esse desineret, sine alia digladiatione aut controversia; nec negaverim tamen ingenti robore spiritus illustrationeque divina ac inflammatione cordis non tepida Lutheranæ opus fore ad tantam firmitatem in bono, & humilitatem, & tolerantiam ac id genus virtutes consequendas. Sunt enim haud dubiè omnes necessitate huiusmodi, ex tanta miseria & subversione in statum felicissimum migraturo.

Auxilio Dei magno opus esse, ad convertendos Hæreticos. Sermo de virtutibus, & de morte ac inferno, quando utilior cum hæreticis quam argumenta

Unde colligimus non esse datum humanæ prudentiæ, sibi polliceri certam Hæreticorum reductionem: difficile enim, ne dicam impossibile est ad respiciendum emollire homines subvertos, nisi Dei digitus, in homine per hominem divinitus operetur. Si quis etiam apud illos argumentorum ignarus, aut certe negligens loqueretur de vitæ honestate, de virtutum ornamentis, de orationis fructu, de mortis agone, de inferni cruciatibus, aut huiusmodi alijs, quæ vel Ethnicos permoveant ad vitam frugaliorem; hic nimirum multo plus prodesset Hæreticis, quam alius quisvis authoritatibus, & locis argumentorum onustus ad evincendam. Et ut semel omnia dicam, hæc gens admonitionibus, exhortationibusque suadenda est, ad mores corrigendos, Deique timore ac amore suananda est. Sic enim fiet, ut pusillanimitatem exuant, triduum divinorum abjiciant, mentis divagationem sistant, & alia multa compescant, quæ revera non prius intellectum oppugnarunt, aut læserunt, quam manus pedesque cum corporis tum animi, Christus redemptor omnium Spiritus sui divini ope cadentes sustineat & lapsos erigat; novit enim optime verbum suum libris scriptum non sufficere. Finem fecero, si te prius rogem, memineris me hæc scripsisse gratia obsequendi Sancto Spiritui soli, qui te ad hoc postulandum impulit. Si locum meditationi, mentique intimæ dedissem, plura fortasse occurrerent in rem præsentem; sed ut mihi persuadeo, omnia dirigi possunt ad Canones prædictos. Vale. Hæc tenus Faber.

Hujus viti documenta eatenus accipienda sunt, quatenus negotium est, cum Hæreticis illis, sive sint populares, sive nobiles, aut etiam Ministri, quibus altius in corde perveritas nondum misit radices; quare cum istis mitius agendum est, ac amica & placida conversatione, aut argumentatione utendum potius, quam biliosis invectivis: sic Magnus docuit Augustinus contra Epistolam fundamenti. c. i. *Magis enim (inquit) de correctione eorum, qui imprudens forsitan, quam maliciosus hæresi adhaerent, quam de subversione cogitandum est. Et quamquam Dominus per servos suos regna subvertit erroris, ipsos tamen homines, in quantum homines sunt, emendandos esse potius quam perdendos jubet. Et illi ergo in vos scribant, qui nesciunt cum quo labore verum inveniantur, & quam difficile caveantur errores. Illi in vos scribant, qui nesciunt cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis, ut possit intueri solum suum, & illi in vos scribant, qui nesciunt, quibus gemitibus &*

suspiriis fiat, ut ex quantalacunque parte possit intelligi DEUS. Postremo illi in vos scribant, qui nullo tali errore decepti sunt, quali vos deceptos vident: Hæc Augustinus.

Demum ipsa cum verbo Dei scripto, & tradito doctrina Patrum insinuanda, ita ut commodè ipsi per se legant, præcipue vero monendi sunt, ut evolvant Tertulliani præscriptiones adversus hæreticos: Cypriani librum de unitate Ecclesiæ: nem Augustini ejusdem argumenti contra Donatistas, nec non ejusdem Tractatum aureum de utilitate credendi ad Honoratum: quin & Vincencij Litinensis commonitorium adversus profanas hæresionovitates. Tum his omnibus, quasi plenioris confirmationis causa adjuncta Baronij Annales Ecclesiasticos, fidelissimos antiquitatis testes, Bellarmini disputationes accuratissimas. Mox item privatim cum ijs agatur, nam ita multi ad cor redierunt, fidemque Catholicam deinceps egregiè propugnant.

Quod si cum perverissimis agendum sit, quales plerumque sunt Calviniani, & aliarum Hæresum sectarij si post unam, vel alteram correptionem moniti non resipiscant nulla cum talibus, inquit Cyprianus *Epistol. 3. lib. primo* commercia copulerentur. Sed qualescumque hæretici sint, meminerit, qui cum eis ager, excedere quam maximè, ita in lectione Evangeliorum, & scripturum Apostolicorum esse veratum, ut loci præcipui sint notati, quibus ex ipso Dei verbo scripto Hæretici convincantur. Et vero cum hoc unum ipsi urgeant, antevertenda illorum est fraus, ac dicendum, nolle nos nisi, ut ex verbo Dei agant nobiscum: inde enim fiet, ut quoties aliquem ex suis Hæreticis autulerit, vel ex proprio Marte enunciataverint, id ipsum ruat per se, ac illorum altus in ipsorum recidat caput.

Præterea quæstionibus Hæreticorum, ut prædenter advertit Anton. Posselin, aliquando respondere poterit ex ratione, qua Christus Dominus in refellendis Pharisæorum erroribus, aut respondendo eorum interrogationibus utebatur. Nam ut optime advertit Gregorius Nazianzenus Christus (inquit) quosdam quæstiones solvere, atque explicare solet, quasdam comprimere atque oblitere. Cum ex eo quaeritur, in qua potestate hæc facis? propter interrogationem vecordiam & ineptiam vicissim ipse interrogat, Baptismus Joannis è celo erat, an ab hominibus? a quo utrumque interrogans suos premit atque constringit. Unde etiam nobis nonnunquam ad Domini imitationem, eos qui curiosa disputatione nos læcessunt, comprimere, quæstionumque absurditatem absurdioribus interrogationibus solvere licet: nam ipsi quoque in rebus vanis interdum sumus; ut in his quæ sunt sapientiæ gloriæ. At cum quæstionem ratiocinationem indigenem videt, tum vero eos, à quibus interrogatur prudenti responso nequaquam indignos censet.

Experientia compertum est, ut hæretici in circuitu agunt, sic eorum altum retundi, cum Divinum verbum ijs obicitur, unaque in quæstione coguntur consistere.

Porro utile erit perlegere Augustini Disceptiones, quam habuit cum istis quædam hæreticis, quales nostri temporis insigniores Theologi habuerunt, vel Parisijs, ut Claudius Sanctius, & Vigoreus cum Calvinianis: vel in Germaniâ, ut Eckius, Cochleus, Joannes Pistorius cum Lutheranis: vel Petrocovia in Polonia cum Arranis, & cum ipsi. Arianis Lubini quoque in Polonia PP. Carmelitæ discalceati, Thorunij in Prussia cum Lutheranis

R. P. Hieronymus à S. Hyacintho ejusdem ordinis defensor in Polonia, & Ecclesiastes ordinarius cathedralis Ecclesiæ Cracoviensis, aliaque alibi habitas cum cæteris etronibus.

Mores quoque Hæreticorum prænotandi sunt, ex Augustini scriptis in methodum relictis ab Hieron. Torenſi, in Confessione Augustiniana, & à Vincentij Licinensis libello, itemque à Tertulliano de præscriptionibus adversus Hæreticos.

Esset etiam convenientissimum peculiare controversias, per theses breves, & eruditas disputandas proponere, disputatas edere. Quod Pat. Societ. Jesu feliciter ante aliquot annos aggressi sunt: Mogunniæ, Ingolſtadij, Viennæ, Vltra, Transilvania, Posnaniæ, Dilingæ, &c. Denique si precibus, rationibus, & propositionibus non alliciantur, aliquando oportebit eos vi compellere, ut ad fidem revertantur, ut eleganter August. in Epistola ad Vincentium his verbis docuit: *Vides itaque (ut opinor) non esse considerandum, quod quisque cogitat, sed quale sit illud quo cogitur, utrum bonum, an malum: non quo quisque bonus possit esse vitius, sed timendo quod non vult pati, vel relinquit impedientem animositate, vel ignoratam compellitur cognoscere veritatem, ut timens vel respuat falsum, de quo contendebat, vel quarat verum quod nesciebat, & volens teneat jam quod nolebat.* Superfluum hoc fortasse diceretur quibuslibet verbis, si non tam multis ostenderetur exemplis. Non illos aut illos homines, sed multas Civitates videmus fuisse Donatistas, nunc esse Catholicas, detestari vehementer diabolicam separationem, diligere ardentem unitatem. Quæ tamen timoris hujus, qui tibi displicet, occasione Catholica facta sunt per leges Imperatorum à Constantino, apud quem primum vestri ultro Cæcilianum accusaverunt usque ad præsentem Imperatores, qui iudicium illius quem vestri elegerunt, quem iusticijs Episcopis prætulit, iustissime contra vos custodiendum esse decernunt. His ergo exemplis à Collegiis meis mihi propositis cessi. Nam mea primitus sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fideos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis: nam primo mihi opponebatur Civitas mea, quæ cum tota esset in parte Donati, ad unitatem Catholicam timore legum imperialium conversa est, quam nunc videmus ita hujus vestra animositatis perniciem detestari, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ita alia multa, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agnoscerem etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est: *Da sapientiam occasionem, & sapientior erit.*

Quam multi enim, quod certo scimus, jam volebant esse Catholicæ, manifestissima veritate commoti, & offensionem suorum reverendo quotidie differebant? Quam multos veritas (in qua nunquam præsumpsisti) sed obdurata consuetudo, grave vinculum detinebat, ut in eis compleretur divina illa sententia, *Verbis non emendabitur servus durus si enim intellexerit non obedi-* Quam multi propterea putabant veram Ecclesiam esse partem Donati, quia eos ad cognoscendam Catholicam veritatem securitas torpidos, fastidiosos, pigrosque faciebat? Quam multis aditum intrandi obstruebant rumores maledicorum, qui nescio quid aliud nos in altare Dei ponere jactabant? Quam multi nihil interesse credentes, in qua quisque parte Christianus sit, ideo permanebant in parte Donati, quia ibi nati erant, & eos inde discedere, atque ad Catholicam transire nemo cogebat?

His omnibus harum legum terror, quibus pro mul-

gandis Reges servant Domino in timore, ita proficiunt alij dicant: jam hoc volebam, sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit, jamque fatiens & dilata: num morulas amputavit: Alij dicant, Hic esse verum jam sciebam, sed nescio, quæ consuetudine tenebamur: Gratias Domino, qui vincula nostra diripit, & nos ad patris vinculum transtulit. Alij dicant: Nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebam, sed nos ad eam cognoscendam metus fecit intentos, quo timuimus ne forte sine illis rerum æternarum lucris damno rerum temporalium feriremur: Gratias Domino, qui negligentiam nostram stimulo terroris excussit, ut saltem solliciti quæreremus, quod securi nunquam nosse curavimus. Alij dicant: Nos falsis rumoribus terrebamur: trare, quos falsis esse nescivimus, si non intraremus: nec intraremus, si non cogereur. Gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, experire docuit, quam vana & inania de Ecclesia sua mendax fama jactaverit. Hinc jam credimus & illa falsa esse, quæ auctores hujus hæresis criminati sunt, quando pestis eorum tam falsa & pejora fixerunt. Alij dicant: Putabamus quidem nihil interesse, ubi fidem Christi teneremus: sed gratias Domino, qui nos à diviſione collegit, & hoc uni DEO congruere, ut in unitate colatur, ostendit.

De communicatione cum Hæreticis fugienda, & de casibus, in quibus licet cum eis communicare.

§. 4.

SANCTUS LEO Papa *Serm. 18. de Passione, vipersa* Hæreticorum dicit esse vitanda colloquia, ut insinuet Hæreticos continuo venenum suum longè lateque diffundere: quare verissime scriptum est ab Apostolo, Hæreticorum verba ut cancrum serpere, quod vel nostra hæc ætate clarissimè liquet, quippe cum pestis Lutherana & Calviniana per totum Aquilonem, & Orientem, ut Germaniam, Daniam, Saxoniam, Norvegiam, Sueciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam, tum etiam Occidentem & Meridiem, ut Angliam, Galliam grassata, eam penitus deformet.

Non itaque incassum majores nostri Hæreticorum libros, congressus, colloquia, convivia odisse consueverunt, & non secus ac peste laborantes fugiendo suaserunt. Sic hæreticos detestabatur S. Antonius (inquit Athanasius in ipsius vita) ut omnibus diceret, nec juxta eos accedendum S. Joan. Apostolus (inquit Irenæus lib. 3. contra Valent. c. 3. cum balneum aliquando esset ingressurus, mox ut Cherinthum Hæreticum intus esse cognovit, de balneo exilivit non lotus: nimirum exemplo suo posteros omnes admonere volens, hæresim mortuam esse contagiosam, totisque vitibus, & summa animi provisione cavendum. Simus ab eis, ait Cyprianus, tam separati, quam sumi illi de Ecclesia profugi. Theodoret. lib. 4. *Histor. c. 14.* scriptum reliquit populum Samosatensem Episcopum suum Hæreticum, tanquam pestiferum fugisse, nec ulis ipsius concionibus interesse voluisse. Ibat Episcopus ad balnea, alioque, ut secum laverent invitabat; at nemo unquam ipso præsentem locum introivit, nemo enim postea, nisi aqua prius omni ejecta, & nova turba adducta lavit. Ludebant aliquando pueri in foro, contigit verò, ut lusoria pila pedem contingeret jumentum, quo Episcopus vehabatur, continuo exclamant omnes, & magno in ipso foro accenso igne in eum pilam conjiciant.

Hic